

DÖNÜŞEREK VARLIĞINI SÜRDÜREN NATO'NUN 2000'LERDEKİ YENİ ROLÜ: DEAŞ/TERÖRİZMLE MÜCADELE VE TÜRKİYE*

The Survival of NATO by Transforming into a New Role in 2000s:
War on Terrorism-ISIS and Turkey

Muharrem EKŞİ**

Özet

Soğuk Savaş sonrası dönemde ortak savunma örgütü olan NATO'nun 2000'lerde terörle mücadele örgütüne dönüşümünü inceleyen çalışmanın hareket noktası, örgütün dağılmak yerine dönüşerek varlığını sürdürdüğü varsayımdır. Bu bağlamda çalışmanın temel araştırma sorusu; Soğuk Savaş döneminin bir ürünü olan NATO'nun dönemin sonlanmasına ve Sovyetlerin dağılmasına rağmen neden dağılmadığı ve nasıl varlığını sürdürdüğüdür. Makalede geliştirilen üç temel argümandan ilki; NATO'nun 1990'larda kriz yönetimi rolünü üstlenirken, 2000'lerde terörle mücadeleye yönelmesidir. Diğeri NATO'nun bu dönüşümle üstlendiği yeni rollerin ortaya çıkardığı çeşitli sorunlardır. Üçüncüsü ise söz konusu dönüşümün bir yandan ABD-AB bağlantısının zayıflatarak öte yandan NATO-Türkiye ilişkilerinin sorgulanmasına yol açan çelişkili bir süreç halini aldığıdır.

Anahtar Kelimeler: NATO, Kriz Yönetimi, Terörle Mücadele, AB, Türkiye.

Abstract

This article analyzes the transformation of NATO from the common defense organization to anti-terrorism in the 2000s. The starting point is the assumption that NATO maintained its survival by transforming rather than disintegrating. The main research question is why NATO has not disintegrated despite the end of the Cold War and how it managed to survive. Three fundamental arguments have been developed: First, NATO continues to exist beyond the post-Cold War breakdown by first taking on the role of crisis management in the 1990s and moving towards the fight against terrorism in the 2000s. Secondly, NATO's transformation has led to new challenges. Thirdly, the transformation of NATO weakened the US-EU link and has led to the questioning of NATO-Turkey relations on the other.

Keywords: NATO, Crisis Management, War on Terrorism, EU, Turkey.

* Makale Gönderim Tarihi: 13.11.2017 ;

Yayına Kabul Tarihi: 29.11.2017

** Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi,
muharremeksi@klu.edu.tr

Giriş

Bu çalışmanın temel amacı, NATO'nun yeni roller üstlenerek dağılma sürecini nasıl dönüşüm sürecine çevirdiğini saptamaktır. Bu çerçevede Soğuk Savaş döneminde ortak savunma örgütü olarak kurulan NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönemde nasıl yeni roller üstlenerek dönüşüm geçirdiği irdelenmiştir. 1990'larda NATO'nun Balkanlarda kriz yönetimi rolünü üstlenerek ilk dönüşüm sürecini geçirdiği argümanı ileri sürülmüştür. Ardından 2000'lerde NATO'nun uluslararası sistemdeki değişen güvenlik ortamına paralel olarak nasıl terörle mücadele örgütüne doğru dönüştüğü tezi geliştirilmiştir. Böylece NATO'nun Soğuk Savaş döneminde ortak savunma örgütünden Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel güvenlik örgütüne doğru dönüştüğü tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın temel araştırma sorusu, “Soğuk Savaş'ın bir ürünü olan NATO, Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Sovyetlerin dağılmasına rağmen neden dağılmadı ve nasıl varlığını sürdürdü?” olarak belirlenmiştir. Bu araştırma sorusundan hareketle makalede üç temel argüman geliştirilmiştir: Birincisi, NATO, Soğuk Savaş sonrası dağılmanın ötesinde ilk önce 1990'larda kriz yönetimi rolünü üstlenerek, 2000'lerde ise terörle mücadele örgütüne doğru dönüşerek varlığını sürdürmektedir. Böylece Soğuk Savaş döneminde üye ülkelerin coğrafi sınırları içerisinde ortak savunma örgütü olan NATO, 1990'lardan itibaren küresel güvenlik örgütüne doğru dönüştüğü argümanı savunulmuştur. NATO'nun bu şekilde dönüşümü, sürekli tartışma konusu olan alandışılık sorununu¹ Kurucu Anlaşması'nın 5. Maddesi'ne kriz yönetimi operasyonları kavramını ekleyerek² ve stratejik konseptlerine de terörist tehditlerle

1 Çağrı Erhan'a göre, alandışılık (out of area) kavramı, NATO terminolojisinde ittifakın görev alanı dışında kalan bölgeleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bununla birlikte alandışılık sadece coğrafi alanla sınırlı olmayıp aynı zamanda NATO'nun amaç ve ilkeleri dışında kullanılmasını da içermektedir. NATO'nun 5. ve 6. Maddeleri ittifakın görev alanını üye ülkelerin toprak sınırları olarak belirlemiştir. Ayrıca NATO bu görevini BM'nin 51. Maddesindeki meşru müdafaa hakkına dayanarak 5. Maddesi'ni harekete geçireceğini taahhüt etmektedir. Bu hukuki duruma rağmen, örgüt içinde alandışılık sorununun ortaya çıkmasının nedeni çoğunlukla ABD'nin NATO'yu kendi dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için kullanmak istemesiyle sürekli gündeme gelmiştir. Bkz.: Çağrı Erhan, “ABD ve NATO'yla İlişkiler”, Baskın Oran, der., *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt: I 1919-1980, İstanbul 2001, s. 567.

2 Lizbon Zirvesi'nde 5. madde ittifakın ortak savunmadan sonra ikinci ana görevini kriz yönetimi olarak belirlemiştir. *Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, NATO Summit in Lisbon, 19-20 November 2010,

mücadele yaklaşımını ekleyerek³ çözdüğü saptanmıştır. İkincisi NATO'nun dönüşümü beraberinde yeni roller üstlenmesinin kimlik sorununa, küresel düzeyde operasyonlar düzenlemesiyle sürekli savunma harcamaları tartışmalarına ve son olarak üyeler arasında çıkar çatışmalarına yol açtığı ileri sürülmüştür. Üçüncüsü NATO'nun dönüşümünün bir yandan ABD-AB bağlantısının zayıflamasına öte yandan NATO-Türkiye ilişkilerinin sorgulanmasına yol açmasıyla çelişkili bir süreç halini aldığı tezi geliştirilmiştir.

1990'lardan itibaren tartışma konusu olan NATO'nun dağılması tartışmaları günümüzde tekrar artmış durumda. Aslında bu tartışmalar, NATO'nun yeni *kabuk değiştirmesinin* bir ürünüdür. Bu çerçevede NATO içindeki sorunlar (kimlik sorunu), Türkiye-NATO (üyeliğin sorgulanması,⁴ güvenilirlik sorunu), Almanya-NATO (fatura sorunu), Avrupa/AB-NATO (kopma-decoupling) arasında kriz olarak nitelendirilen durum aslında yeni dönüşüm sürecinin sancılıdır. Soğuk Savaşın bir ürünü olarak Sovyet tehdidine karşı ortak savunma örgütü olarak kurulan NATO, Sovyetler Birliği ve muadili Varşova Paktı'nın dağılmasına rağmen bırakın dağılmayı, tersine varlığını güçlü bir şekilde dönüştürerek devam ettirmeyi başarmıştır. Nitekim 1990'larda Bosna ve Kosova savaşlarında NATO, barışı koruma (peacekeeping) ve barışı uygulama (peace enforcement) görevleriyle varlığını sürdürebilmiştir. Bu dönemde NATO, Balkanlarda kriz yönetimi rolü ile kabuk değiştirmiş ve böylece Soğuk Savaş döneminde ortak savunma örgütü iken, 1990'lardan itibaren kriz yönetimi rolü ile küresel güvenlik örgütüne dönüşmeye başlamıştır. 2000'lerde ise bu sefer NATO, terör ve terörizmle mücadele rolü ile yeniden bir dönüşüm sürecine girmiştir.

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf, s. 7, (Erişim Tarihi: 12.01.2017).; Ali L. Karaosmanoğlu, "NATO'nun Dönüşümü", Mustafa Aydın, der., *Güvenlik Çalışmaları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 403, İstanbul 2012, s. 26; NATO'nun alandırlık sorunu, çeşitli stratejik konsept tartışmalarında da yer almıştır. Bkz.: "Allied Joint Doctrine for Non-Article 5 Crisis Response Operation-Ratification Draft 1", (AJP-3,4 (A)), 2010, [kam.lt/download/14142/ajp-3.4\(a\)%20rd1.pdf](http://kam.lt/download/14142/ajp-3.4(a)%20rd1.pdf), (Erişim Tarihi: 02.02.2017).

3 "The Alliance's Strategic Concept", *NATO*, 24 April 1999, http://www.nato.int/cps/on/natohq/official_texts_27433.htm, (Erişim Tarihi: 22.03.2017).

4 Türkiye'nin dönüşen NATO üyeliğini sorgulayan üye haline gelmesi tartışmaları için bkz.: Tarkan Oğuzlu, "NATO ve Türkiye: Dönüşen İttifakın Sorgulayan Üyesi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 9, Sayı: 34, Yaz 2012, s. 99-124.

Zira daha Nisan 1999 yılındaki Yeni Stratejik Konsept ile NATO, üyeleri tehdit edecek terörist faaliyetlerin giderilmesini görev alanı olarak tayin etmiştir.⁵ Bundan sonra NATO'nun tüm toplantı ve zirvelerinde terör ve terörizmle mücadeleye hep özel bir yer ayrıldığına altı çizilmelidir. Nitekim 2001 yılında NATO, Akdeniz'de terörizme karşı mücadele girişimini (Aktif Çaba Operasyonu-Operation Active Endeavor) başlatmış⁶ ve ardından 2002 yılındaki Prag zirvesinde “terörizme karşı savunma konsepti”ni kabul etmişti.⁷ 2003 yılında ise NATO, Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (International Security Assistance Force) komutasını üstlenerek terörle mücadele faaliyetine bilfiil başlamıştı.⁸ 25 Mayıs 2017 tarihindeki Brüksel Zirvesi'nde ise NATO'nun DEAŞ ile mücadeleye katılma kararının çıkmasıyla artık NATO'nun 2000'lerdeki yeni rolü, bu sefer DEAŞ temelinde terörizmle mücadele olarak tayin edilmiştir.⁹ DEAŞ, bir yandan NATO'nun dönüşümünü sağlarken öte yandan meşruiyet sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle 1990'larda insan hakları NATO'nun dönüşümüne meşruiyet sağlamışken. Şimdi de DEAŞ ve terörizm meşruiyet sağlamaktadır.

Böylece NATO, uluslararası sistemdeki terörizm çerçevesinde değişen güvenlik ve stratejik ortama uygun olarak yeni rolünü bulmuştur. Bu bağlamda NATO'nun dağılması tartışmalarına karşı NATO'nun yine yeni roller üstlenerek ve varlığını dönüştürerek devam ettireceği ileri sürülebilir. Nitekim Tarık Oğuzlu da NATO'nun yeni görevler edinerek hayatta kalmak için dönüştüğünü iddia etmiştir.¹⁰ Zira İlhan Uzgel'in de ileri sürdüğü gibi eğer NATO, yeni roller üstlenmezse

---

5 NATO'nun 1999 yılındaki Stratejik Konsepti'nin 24. Maddesinde yer alan terörist faaliyetler, 5 ve 6. Maddeye de eklenmiştir. “The Alliance’s Strategic Concept”, *NATO*, 24 April 1999, http://www.nato.int/cps/on/natohq/official_texts_27433.htm, (Erişim Tarihi: 22.03.2017).

6 “Operation Active Endeavour”, *NATO*, http://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_7932.htm, (Erişim Tarihi: 20.02.2017).

7 “The Prague Summit and NATO’s Transformation”, *NATO*, June 2002, <http://www.nato.int/docu/rdr-gde-prg/rdr-gde-prg-eng.pdf>, (Erişim Tarihi: 04.12.2016).

8 Mehmet S. Erol-Oktay Bingöl, “Afganistan’da Geçiş Safhası ve 2014 Sonrası Öngörüler”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 5, Sayı: 10, s. 186; “ISAF’s Mission in Afghanistan (2001-2014)”, *NATO*, 1 Eylül 2015, http://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_69366.htm, (Erişim Tarihi: 22.07.2016).

9 “Press Conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg Following the Meeting of NATO Heads of State and/or Government in Brussels on 25 May”, *NATO*, 25 May 2017, http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_144098.htm?selectedLocale=en, (Erişim Tarihi: 25.05.2017).

10 Tarık Oğuzlu, “NATO ve Türkiye: Dönüşen İttifakın Sorgulayan Üyesi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 9, Sayı: 34, Yaz 2012, s. 105.

işsiz kalacak ve böylece dağılması söz konusu olabilecektir.¹¹ Ancak NATO, alandışılık (out of area) sorununu yeni roller üstelenerek çözmeyi 1990'lardan itibaren başara gelmiştir. Böylece NATO, kullanım dışı kalmasını (out of service) engelleyecek olan alandışılık sorununu (out of area) yeni roller üstelenerek çözmüştür. NATO terminolojisinde ittifakın görev alanı dışında kalan coğrafya ve amaç/ilkelere içeren alandışılık sorunu Soğuk Savaş döneminden beri devam etmektedir. Nitekim Çağrı Erhan'a göre ilk kez 1958 yılında ABD'nin Lübnan müdahalesinde¹² İncirlik üssünü kullanmak istemesiyle ortaya çıkan alandışılık sorunu, Soğuk Savaş sonrasında NATO'nun kendine yeni görev alanları arayışı ile hep gündemde kalmıştır. Zira Mustafa Kibaroglu'na göre özellikle NATO'nun bazı Avrupalı üyeleri, NATO'nun operasyon alanının Ortadoğu'ya yönelmesine 5. Madde'yi öne sürerek alandışı olduğu gerekçesiyle sürekli karşı tutum izlemişlerdir.¹³ Buna rağmen 1990'larda NATO, Bosna ve Kosova'da İnsani Müdahale (Humanitarian Intervention) kavramını kullanılmışken,¹⁴ 2000'lerde Koruma Sorumluluğu (Responsibility to Protect-R2P) çerçevesinde insan hakları ihlallerini gerekçe göstererek müdahale edebilmiştir.¹⁵ Bu durum bir yandan NATO içinde tekrar alandışılık sorununun tartışılmasına yol açarken öte yandan 1990'lardan itibaren ABD'nin NATO üzerinden yeni kuvvet kullanma ve müdahale hukuku geliştirdiği ileri sürülebilir.¹⁶ Diğer taraftan 1999 yılındaki Stratejik Konsept ile NATO'nun 5. Maddesi'ne krizlere müdahale operasyonları kavramının eklenmesiyle alandışılık sorunu çözülmüştü. Dolayısıyla 2000'lere gelindiğinde NATO'nun terörizmle mücadele örgütüne dönüşmesinin önündeki yapısal-hukuksal engel de kaldırılmış oluyordu.

11 İlhan Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran, der., *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt: III, (2001-2012), İstanbul 2013, s. 307.

12 Çağrı Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran, der., *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt: I, (1919-1980), İstanbul 2001, s. 567.

13 Mustafa Kibaroglu, *Türkiye-NATO İlişkileri*, SETA, İstanbul 2017, s. 12.

14 "Bringing Peace and Stability to the Balkans", *NATO in the Balkans Briefing*, February 2005, s. 6; Christopher Greenwood, "Humanitarian Intervention: The Case of Kosovo", *Finnish Yearbook of International Law*, Vol: 10, 1999, s. 144; Adam Roberts, "Humanitarian Intervention: The Case of Kosovo", *Survival*, Vol: 41, No: 3, Autumn 1999, p. 108.

15 İnsani Müdahaleden Koruma Sorumluluğu'na geçiş sürecinde 1990'larda Bosna'dan 2011'de Libya operasyonlarının her ikisinin de insan hakları üzerinden nasıl kavramsallaştırılıp araçsallaştırıldığı için bkz. Jayne Disenza, "The Development of a New Paradigm of Humanitarian Intervention: Assessing the Responsibility to Protect", *Political Science Honors Projects*, 2013, p. 41, http://digitalcommons.maclester.edu/poli_honors/41, (Erişim Tarihi: 02.01.2017).

16 Andrew Cottey, "Beyond Humanitarian Intervention: The New Politics of Peacekeeping and Intervention", *Contemporary Politics*, Vol: 14, Issue: 4, p. 230.

NATO'nun 2000'lerde terörizmle mücadele örgütüne dönüşmesi, uluslararası sistemdeki dönüşümle paralel gelişmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde El-Kaide terör örgütünün ABD'ye saldırısıyla birlikte uluslararası sistemdeki çatışmanın temel dinamiği terör ve terörizmle mücadeleye dönüşmeye başlamış ve bir nevi terör çağı başlamıştı.¹⁷ Bu çerçevede Bush yönetimi, Amerikan dış politikasının ana eksenini 'teröre karşı savaş' stratejisi olarak belirlemiştir.¹⁸ Şimdi ise ABD'nin bu stratejisini NATO politikasına dönüştürdüğü anlaşılmaktadır.¹⁹ Mayıs 2017 tarihindeki Brüksel zirvesinde NATO'nun DEAŞ'la mücadeleye katılma kararı, NATO'nun bir yandan kendisini yeni çatışma ortamına hazırladığı, öte yandan Afganistan'dan sonra şimdi de Ortadoğu'da askeri konuşlanmaya yöneldiği şeklinde anlaşılabilmektedir. Böylece NATO, bırakın dağılmayı yeni işlevler üstlenerek savunma alanını genişletmektedir. Zaten Avrupa-Rusya sınırına askeri konuşlanmasını artırması bakımından da NATO'nun dağılması değil, Soğuk Savaş döneminde olmadığı kadar güçlendirildiği görülmektedir.²⁰

17 John G. Ikenberry, "American Grand Strategy in the Age of Terror", *Survival*, Vol: 43, Issue: 4, Winter 2001, p. 19.

18 "The National Security Strategy of the United States of America", *The White House*, 17 September 2002, <https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>, p. 5, (Erişim Tarihi: 03.04.2016).

19 Literatürde NATO'nun Amerikan dış politikasının bir aracı olduğuna yönelik çokça argüman vardır. Bkz.: Lawrence S. Kaplan, *The United States and NATO: The Formative Years*, The University Press of Kentucky, Lexington, Kentucky 1984, p. 3; Sten Rynning, *NATO Renewed: The Power and Purpose of Transatlantic Cooperation*, Palgrave Macmillan, New York 2005, p. 13; Michael Mastanduno, "US Foreign Policy and the Pragmatic Use of International Institutions", *Australian Journal of International Affairs*, Vol: 59, Issue: 3, 2005, p. 318; Sorin Matei, *NATO as an Instrument of American Foreign Policy*, The Fletcher School of Law and Diplomacy, 1994, (Unpublished Master's Thesis), <http://www.visiblepast.net/matei/research/nato.html>, (Erişim Tarihi: 05.11.2016).

20 Luke Harding, "NATO and Russia Playing Dangerous Game with Military Build-up", *The Guardian*, 27 October 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/27/military-build-up-along-russias-border-no-cause-for-alarm>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016); James Masters, "NATO Bolsters Presence in Eastern Europe as Russia Tension Rises", *CNN*, 27 October 2016, <http://edition.cnn.com/2016/10/27/europe/nato-russia-troops/index.html>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016); Whitney Webb, "U.S. to Deploy 4,000 Troops To Russian Border Next Month", *Mint Press News*, 23 December 2016, <http://www.mintpressnews.com/u-s-to-deploy-4000-troops-to-russian-border-next-month/223435/>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016); Richard Sokolsky, "The New NATO-Russia Military Balance: Implications for European Security", *Carnegie Endowment for International Peace*, Task Force White Paper, 13 March 2017, <http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016).

Soğuk Savaşın Bir Ürünü Olarak NATO: Ortak Savunma Örgütü

II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası sistem, ABD ve SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği-Sovyetler) arasında Doğu-Batı blokları şeklinde iki kutuplu bir yapıya bürünmeye başlamıştı. 1945-1991 arası dönem, dünyanın siyasi, ekonomik, askeri ve ideolojik olarak iki kampa ayrılması çerçevesinde uluslararası sistemin adı, Soğuk Savaş olarak nitelendirilmiştir. 1945'ten itibaren oluşan uluslararası sistemin temel dinamiklerini anlamlandırmak için kullanılan Soğuk Savaş kavramı, dönemin temel parametresini ve ilişkilerin temel dinamiğini tanımlamak için kullanılmıştır. Soğuk Savaş dönemi, dünyanın ABD ile SSCB arasında iki bloğa ayrılarak doğrudan çatışma yerine vekaleten savaş (proxy war), silahlanma yarışı, ekonomik baskı, propaganda ve kamu diplomasisi olarak gerçekleşmiştir.

İlk olarak 1947 yılında Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa ülkeleriyle ikili ittifak antlaşmaları yaparak *de facto* Doğu bloğunu oluşturmaya başlamıştı. Ardından 1947 yılında Sovyetler, Doğu bloğu ülkeleri arasında ideolojik birliği sağlayacak Kominform'u kurmuş ve 1949 yılında ise ticari birliği sağlayacak Comecon'u kurarak Doğu bloğu siyasi, ideolojik ve ticari anlamda kurmuş oluyordu.²¹ Geriye sadece 1955 yılında kurulacak olan Varşova Paktı kalmıştı. Bu şekilde Doğu Avrupa ülkelerinin teker teker Sovyet etkisi altına girmesi NATO'nun kuruluşuna yol açmıştır. Özellikle 1948 yılındaki Prag darbesiyle Çekoslovakya'nın Sovyet etkisi altına girmesi, NATO'nun kuruluşunu tetiklemiştir.²² İlk önce Avrupa devletleri -İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika, Lüksemburg- Prag darbesine bir tepki olarak ortak savunma sistemini kurmayı amaçlayan 1948'de Brüksel Antlaşmasını yapmıştır. Nitekim antlaşmanın hemen ardından -altı ay sonra- Batı Birliği Savunma Örgütü (Western Union Defense Organization) adında askeri yapılanmaya gidilmiştir.²³ Ancak hem Avrupa'nın kurduğu bu ortak savunma örgütünün Sovyetlere karşı bir caydırıcılığa sahip olmaması,

21 Ben Fowkes, *Eastern Europe 1945-1969: From Stalinism to Stagnation*, Routledge, London-New York 2000, p. 53.

22 Andreas Etges, "Western Europe", Richard H. Immerman-Petra Goedde, eds., *The Oxford Handbook of The Cold War*, Oxford University Press, Oxford 2013, p. 162.

23 Aynı yer.

hem de ABD'nin bağımsız bir Avrupa savunma örgütü yerine kendisine bağlı olacak bir yapılanmayı tercih etmesi nedeniyle Brüksel Antlaşmaması'nın taraflarıyla NATO'nun kuruluşu gerçekleştirilmiştir. 4 Nisan 1949 yılında Washington'da bir araya gelen ABD, Kanada, İngiltere, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Portekiz, İzlanda, Danimarka ve Norveç arasında olmak üzere bu ilk 12 ülkenin katılımıyla NATO'yu kuran Kuzey Atlantik Antlaşması (North Atlantic Treaty) imzalanmıştır.²⁴ Böylece Sovyet tehdidine ve kızıl komünist tehlikeye karşı ortak savunma örgütü olarak NATO kurulmuştur.

Soğuk Savaş döneminin bir ürünü olarak ortaya çıkan NATO, siyasi ve askeri bir ittifak örgütü olarak kurulmuştur. Dolayısıyla Soğuk Savaş döneminde NATO'nun rolü, 5. Madde'de üyelere herhangi birine yapılacak silahlı saldırıya karşı toplu-ortak savunma yapma olarak belirlenmişti. Bununla birlikte NATO'nun rolü, Sovyetlerin yarattığı tehdit çerçevesinde yapılandırılmıştı. Sovyetlerin Doğu Avrupa ülkelerindeki kontrolünü yarma riskine karşı rol üstlenen NATO, esasen 1947 yılındaki Truman Doktrini'ne dayanmaktadır.²⁵ Bu anlamda NATO'nun mimarının ABD Devlet Başkanı Truman olduğu söylenebilir.²⁶ Zira Truman Doktrini, Batı Avrupa'nın ABD'nin nükleer şemsiyesi altına alınmasını, böylece Avrupa'nın askeri güvenliğini temin ederek siyasi ve ekonomik istikrarını sağlamayı öngörüyordu.

Diğer taraftan ABD, Truman Doktrini çerçevesinde NATO'nun genişlemesini teşvik etmeye başlamış ve bu çerçevede 1952 yılında Türkiye ile Yunanistan'ın katılımı, ardından 1955'te Federal Almanya ve 1982'de İspanya'nın üye olması sağlanmıştır. Böylece Soğuk Savaş döneminde 16 üyeli bir yapıya sahip olan NATO, ilginç bir şekilde esas genişlemesini ortaya çıktığı ortam ve tehdit Sovyetler Birliği ortadan kalktıktan sonra yapacaktır. Zira Soğuk Savaş döneminde 16 üyeli olan NATO, Soğuk Savaş sonrası dönemde üye sayısını peyderpey artırmış

24 "North Atlantic Treaty", *NATO*, 4 April 1949, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/stock_publications/20120822_nato_treaty_en_light_2009.pdf, (Erişim Tarihi: 02.01.2016).

25 Truman Doktrini olarak anılan Başkan Truman'ın Kongre'de yaptığı orijinal konuşma metni için bkz.: "Truman Doctrine (1947)", *Liberal Arts*, https://liberalarts.utexas.edu/coretexts/_files/resources/texts/1947%20Truman%20Doctrine.pdf, (Erişim Tarihi: 12.04.2016).

26 Lawrence A. Kaplan, "The United States and the Origins of NATO 1946-1949", *The Review of Politics*, Vol: 31, Issue: 2, April 1969, p. 213.

ve bugün itibariyle 29 üyeli geniş bir yapıya bürünmüştür. Hatta Soğuk Savaş döneminde NATO'nun askeri kanadından 1966'da Fransa ve 1974'te Yunanistan gibi ayrılmalar dahi olabilmıştır.²⁷ Bununla birlikte bu ayrılmalar olduğunda NATO'nun dağılması tartışmaları söz konusu olmamışken, Soğuk Savaş sonrası bir yandan dağılma öte yandan genişleme olmak üzere çelişkili bir süreç ortaya çıkmıştır. NATO, muadili Varşova Paktı'nın 1991'de dağılması ve ardından Sovyetler Birliği'nin dağılmasına rağmen varlığını yeni roller üstlenerek ve genişleyerek sürdürmüştür. En dikkat çekici noktalardan biri ise, Soğuk Savaş'ın bir ürünü olarak ortaya çıkan NATO'nun ilk defa Soğuk Savaş sonrası dönemde operasyonlar yürütmeye başlamasıdır. Diğer bir ifadeyle NATO, Soğuk Savaş döneminde askeri operasyon yürütmemişken ve caydırıcı özelliğiyle sınırlı rol oynamışken, Soğuk Savaş sonrası dönemde hem yapısal olarak genişlemesini sürdürmüş hem de görev alanları ve rollerini genişletmiştir. Bu anlamda Soğuk Savaş sonrası dağılması beklenen NATO, tam tersine genişleyerek varlığını sürdürmüştür.

Soğuk Savaş Sonrası Varlığını Genişleyerek Sürdüren NATO

1991 yılında Sovyetlerin dağılması sonrası tehdidin ortadan kalkması nedeniyle NATO'nun işlevinin bittiği zannedilmişti. Ancak NATO'nun 1990'larda Doğu'ya genişleme politikasını başlatarak eski Varşova Paktı devletlerini ve eski Sovyet cumhuriyetlerini bünyesine almaya başlaması, ortadan kalkacağı argümanları ve beklentilerini boşa çıkarmıştır. İlk olarak 1994 yılında Barış için Ortaklık (Partnership for Peace) girişimi başlatılarak eski Sovyet ülkeleri ile başta Avrupa ve NATO üyeleri arasında güven oluşturulmak istenmiş ve böylece bu ülkelerin üyelik süreci başlatılmıştır.²⁸ Eski Sovyet coğrafyasına doğru genişlemeyi başlatmadan önce NATO, Rusya'yı yatıştırmak üzere 1998 yılında NATO-Rusya Daimî Ortaklık Konseyini kurmuştur. Nitekim Mart 1999 tarihinde Çek Cumhuriyeti, Macaristan

27 Yunanistan, NATO'nun askeri kanadına 1980 yılında geri dönerken Fransa, Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy döneminde 2009 yılında askeri kanada dönmüştür.

28 "Partnership for Peace Programme", *NATO*, 7 June 2017, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm#, (Erişim Tarihi: 22.04.2016); "Partnership for Peace Programme", *STO NATO*, <https://www.sto.nato.int/Pages/partnership-for-peace.aspx>, (Erişim Tarihi: 22.04.2016).

ve Polonya, NATO üyeliğine kabul edilmişlerdi. Özellikle Mart 2004 tarihine gelindiğinde NATO, büyük bir genişleme süreci gerçekleştirerek Bulgaristan, Estonya, Letonya, Romanya, Litvanya, Slovenya ve Slovakya'yı da üyeliğe kabul etmiştir. Özellikle Rusya karşısında askerî açıdan bu zayıf Doğu Avrupa ülkelerinin, NATO üyeliğini varlıklarını sürdürmenin (survival) vazgeçilmez şartı (*sine qua non*) olarak değerlendirmeleri burada not edilmelidir. Bugün bile NATO'nun dağılması tartışmalarının gündeme gelmesinin bu ülkeleri tedirgin ettiğini vurgulamak gerekmektedir. Çünkü NATO'ya en çok ihtiyaç duyan üyelerin Doğu Avrupa ülkeleri olduğu ileri sürülebilir.

Bundan sonraki süreçte ise NATO-Rusya arasında NATO'nun genişlemesinin kime karşı ve düşmanın kim olduğuna yönelik tartışmalar başlamıştır.²⁹ Bu tartışmalar aynı zamanda NATO'nun yeni kimliği ve rolü ile ilişkili olmuştur. Rusya, NATO'nun eski Sovyet coğrafyasına doğru genişlemesini kendisine bir tehdit olarak algılamıştı.³⁰ Oysa NATO'nun bu genişlemesi, Rusya'nın ötesinde küresel güvenlik örgütüne doğru genişleme boyutu olarak değerlendirilebilir. Zira NATO, Doğu genişlemesinin yanına Güneye doğru farklı tür bir genişleme sürecini de eş zamanlı olarak başlatmıştır. 1994 yılında ilk önce NATO, yedi Akdeniz ülkesi arasında işbirliği formunu başlatmıştır.³¹ 1997 yılındaki Madrid zirvesinde ise NATO, Akdeniz İşbirliği Grubunu kurarak Akdeniz angajmanını forumdan gerçek bir ortaklığa dönüştürmek istemiştir.³² Böylece NATO, Akdeniz Diyaloğu girişimiyle işbirliğine dayalı forum tarzında 'yumuşak işbirliği' stratejisiyle *yumuşak güvenlik* (soft security) politikasını uygulayarak üyeler arasında enformasyon ve işbirliği ağı kurmayı hedeflemiştir.³³ NATO'nun Akdeniz Diyaloğu girişiminin üçüncü aşaması ise 2004 yılındaki İstanbul Zirvesi'nde başlatılan

29 Mehmet S. Erol-Şafak Oğuz, "Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 9, Sayı: 17, s. 262.

30 Igor Zevelev, "NATO's Enlargement and Russian Perceptions of Eurasian Political Frontiers", *NATO*, 1998, <http://www.nato.int/acad/fellow/98-00/zevelev.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.02.2016).

31 "NATO Mediterranean Dialogue", *NATO*, 13 February 2015, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_60021.htm?, (Erişim Tarihi: 14.06.2016).

32 Rachid El Houdaigui, "NATO's Mediterranean Dialogue: What are New Possible Approaches?", *Policy Brief*, OCP Policy Center, June 2016, <http://www.ocppc.ma/sites/default/files/OCPPC-PB1616v2.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.08.2016), p. 1.

33 Yannis A. Stivachtis-Benjamin Jones, "NATO's Mediterranean Dialogue: An Assessment", *Research Institute for European and American Studies*, RIEAS Research Paper, No: 137, November 2009, p. 6, <http://www.rieas.gr/images/rieas137.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.07.2016).

İstanbul İşbirliği Girişimi olmuştur.³⁴ Bununla NATO, Akdeniz Diyalogu girişimini Ortadoğu ve Körfez bölgesine uzatmıştır.³⁵ Zira 2004 yılındaki İstanbul İşbirliği Girişimi, Körfez İşbirliği Konseyi (Gulf Cooperation Council) ile işbirliği ilişkilerinin gelişmesini hedeflemiştir.³⁶

Bunun da ötesinde NATO'nun bu coğrafi genişlemesi beraberinde görev alanları ve rollerinin de genişlemesini gerektirmiş ve bu şekilde NATO, artık bir Soğuk Savaş kurumu olmaktan çıkmıştır.

Soğuk Savaş Sonrası Dönüşerek Varlığını Sürdüren NATO: Savunma Örgütünden Küresel Güvenlik Örgütüne

1990'larda NATO, dönüşümünü Balkanlarda Bosna ve Kosova müdahaleleriyle gerçekleştirmiştir. Soğuk Savaş sonrasında Yugoslavya'nın parçalanması sürecinde Bosna ve Kosova savaşlarına NATO'nun müdahale etmesiyle yeni bir NATO ortaya çıkmıştır. Yugoslavya'nın parçalanmasının bir sonucu olarak 1992 yılında başlayan Bosna Savaşı'na NATO, 1994 yılında uçuşa yasak bölgeyi ihlal eden dört Sırp uçağını düşürerek dahil olmuştu. Srebrenitsa katliamı sonrası ise Sırp Cumhuriyeti ordusuna karşı 1995 yılında Kararlı Güç Harekatı (Deliberate Force Operation) adı verilen iki haftalık bir NATO bombardımanı başlatılmıştır.³⁷ NATO'nun bu hava saldırıları operasyonu sonucunda Aralık 1995 tarihinde Dayton Barış Antlaşması imzalanmıştır.³⁸ Bu anlaşmaya göre NATO öncülüğünde çok uluslu bir barış gücü olarak Bosna'da barışı koruma (peacekeeping) modeli çerçevesinde Uygulama Gücü (Implementation Force) IFOR

34 "İstanbul Cooperation Initiative (ICI)", *NATO*, 18 November 2011,

http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_58787.htm?, (Erişim Tarihi: 05.09.2016).

35 İlhan Uzgel, "İstanbul NATO Zirvesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 59, Sayı: 3, 2004, s. 255.

36 "The Istanbul Cooperation Initiative (ICI)", *NATO Fact Sheet*, April 2014, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_04/20140331_140401-factsheet-ICI_en.pdf, (Erişim Tarihi: 05.09.2016).

37 Ryan C. Hendrickson, "Dönüşü Olmayan Karar", *NATO Dergisi*, Sayı: 3, Sonbahar 2005, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/history.html>, (Erişim Tarihi: 11.02.2016).

38 "The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina", *Peace Maker*, 14 December 1995, http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf, (Erişim Tarihi: 10.02.2016).

oluşturulmuştur.³⁹ Daha sonra IFOR'un yerini 1996 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararıyla oluşturulan İstikrar Gücü (Stabilization Force) SFOR almıştır.⁴⁰ 2004 yılına kadar bölgede NATO'nun bu kriz yönetimi modelleri varlığını devam ettirmiş, sonrasında AB liderliğinde oluşturulan EUFOR Althea,⁴¹ SFOR'un yerini almıştır. Bununla birlikte NATO'nun Balkanlar'daki angajmanı bitmemiş, çünkü Aralık 2004 tarihinde Saraybosna'da NATO eğitim merkezi (Peace Support Operations Training Centre) kurulmasıyla devam etmektedir.⁴²

Kosova Savaşı'nda ise Birleşmiş Milletler'in (BM) sorunu NATO'ya devretmesi sonrasında 24 Mart 1999 tarihinde 78 gün sürecek olan NATO bombardımanı başlatılmıştı. Bunun sonucunda Kosova'da barışı uygulama (peace enforcement) modeli çerçevesinde NATO önderliğinde çok uluslu Kosova Gücü-KFOR oluşturulmuştur.⁴³ Kosova'da güvenliği sağlamak üzere oluşturulan KFOR, NATO'nun bölgedeki diğer bir kriz yönetim mekanizması olmuştur. Bu şekilde NATO, 1990'larda Balkanlar'da barışı uygulama ve barışı koruma olmak üzere iki tür kuvvet kullanımı ve müdahale modeli geliştirerek kriz yönetim rolünü oynamıştır.

Bu bağlamda NATO'nun 1990'lardaki dönüşümü, Amerikan dış politikasıyla paralel gelişmiştir. ABD'nin 1990'larda dış politikasında uyguladığı ortaklaşa güvenlik (cooperative security) ve seçici angajman (selective engagement) stratejileri, NATO'nun barışı koruma ve barışı uygulama olmak üzere yeni kuvvet kullanım modeli olmuştur.⁴⁴ Diğer bir ifadeyle, ABD, seçici angajmanlık çerçevesinde Balkanları müdahale bölgesi olarak seçtikten sonra ortaklaşa güvenlik

39 Aynı yer.

40 "History of the NATO-led Stabilisation Force (SFOR) in Bosnia and Herzegovina", *NATO*, <http://www.nato.int/sfor/docu/d981116a.htm>, (Erişim Tarihi: 10.02.2016).

41 "About EUFOR", *European Union External Action*, <http://www.euforbih.org/eufor/index.php/about-eufor/background>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016).

42 "History", *Ministry of Defense of BiH*, 5/1372008, http://mod.gov.ba/OS_BIH/struktura/Komanda_za_podrsku/KOid/PSOTC/about_us/history/?id=26697, (Erişim Tarihi: 03.04.2016).

43 "NATO's Role in Kosovo", *NATO*, 9 March 2017, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm, (Erişim Tarihi: 12.04.2017).

44 İlhan Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran, der., *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt: II, (1980-2001), İstanbul 2001, s. 246-248.

çerçevesinde NATO'yu kullanarak ittifakın dönüşümünü sağlamıştır. Ayrıca bu dönemde ABD, insan haklarını dış politikası yapmıştı. NATO da 1995 yılındaki Bosna savaşı ve 1999 yılındaki Kosova savaşlarına insan hakları ihlallerini gerekçe göstererek müdahale etmiştir. Bu bağlamda NATO müdahalesini insan hakları üzerinden meşrulaştırmıştır. Bunun da ötesinde NATO, insan haklarını ittifakın rolünü dönüştürmek üzere meşrulaştırıcı bir araç olarak kullanmıştır.

Diğer taraftan NATO, Balkanlarda üstlendiği görevler çerçevesinde küresel kriz yönetimi rolünü oynayarak ittifak üyelerini kapsayan ortak savunma örgütünden küresel güvenlik örgütüne dönüşerek alandışılık (out of area) engelini de aşmıştır. NATO terminolojisinde ittifakın görev alanı dışında kalan coğrafya ve amaç-ilkeleri içeren alandışılık, 1990'lardan itibaren bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Aslında NATO'nun 5. ve 6. Maddeleri görev alanı ve üye ülkelerin coğrafyalarını belirlerken, BM'nin 51. Maddesi'ndeki meşru müdafaa hükmü de NATO'nun müdahalesini sınırlamaktaydı. NATO'nun alanı, ittifak üyelerinin güvenliğini üye ülkelerin toprak bütünlüğü ve siyasi bağımsızlığını koruyarak yapmayı içeriyordu. Esasen alandışılık sorunu, ABD'nin NATO imkanlarını ittifakın alanı ve amaçları ötesinde kullanmak istemesiyle çıkmıştır. Bu bağlamda ilk kez alandışılık sorununun ABD'nin Lübnan müdahalesinde İncirlik üssünü kullanmak istemesiyle ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Balkanlarda ise NATO, meşru savunma dışına çıkarak müdahale etmesiyle alandışı operasyonlar yürütmüştür. Ancak NATO'nun müdahalelerini BMGK kararlarına dayandırması alandışılık sorununu kısmen çözmüştü. Hukuki olarak NATO, alandışılık sorununu 1999 yılında kabul ettiği Yeni Stratejik Konsept ile çözebilmiştir.⁴⁵ Bu konseptte göre, İttifak üyelerini tehdit edecek etnik ve dinsel çatışmalar ve terörist faaliyetlerin giderilmesi, NATO'nun görev alanına dahil edilmişti. Böylece NATO, bir yandan alandışılık sorununu çözerken öte yandan 2000'lerdeki yeni rolü olacak olan terör ve terörizmle mücadele için hukuksal zemin de oluşturmuştur. Zira ABD ve NATO, uluslararası sistemde 1990'lardan itibaren yeni bir müdahale hukuku oluşturmaya başlamışlardı. Bununla birlikte, NATO'nun Bosna ve Kosova müdahaleleri alandışı operasyonlar olarak ittifakın kendine yeni görev alanları ve rolleri

45 "The Alliance's Strategic Concept", *NATO*, 24 April 1999, http://www.nato.int/cps/on/natohq/official_texts_27433.htm, (Erişim Tarihi: 22.03.2017).

üstlenmesinin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Aksi halde NATO'nun alandışılık (out of area) engelini yeni roller üstlenerek çözmemesi, ittifakın hizmet dışı (out of service) kalmasına yol açacaktı. Böylece NATO, alandışılık engelini aşarak varlığını sürdürebilmiştir. Özellikle 1999 yılındaki Washington Zirvesi'nde oluşturulan Yeni Stratejik Konsept ile ittifak üyelerine saldırı durumunda işletilecek NATO'nun 5. Maddesi'ne 'krizlere müdahale hareketleri kavramı'⁴⁶ eklenerek hem alandışılık sorunu çözülmüş hem de 1990'lardaki kriz yönetimi rolüne hukuksal dayanak kazandırılmıştır. 2000'lere gelindiğinde NATO, 1990'lardaki kriz yönetimi deneyimlerine terörle mücadele boyutunu ekleyerek yeni role doğru dönüşüm geçirmeye başlamıştır.

2000'lerde NATO'nun Yeni Rolü: DEAŞ Terörizmiyle Mücadele

Nisan 1999 tarihli Yeni Stratejik Konsept adlı belgede, NATO'nun uluslararası sistemde ortaya çıkan terörizm, kimyasal, biyolojik ve nükleer silahların yayılması, etnik çatışmalar, insan hakları ihlalleri, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık gibi sorunlara karşı hazırlanması kararlaştırılmıştı. Bu konsept ile özellikle üyeleri tehdit edecek terörist faaliyetlere engel olunmasının görev alanı olarak tayin edilmesi, NATO'nun bundan sonraki süreçte terörizmle mücadele boyutunda dönüşeceğini simgelemiştir. Böylece 1999 yılındaki yeni konsept ile geniş güvenlik anlayışını ortaya koyan NATO'nun, küresel güvenlik örgütüne doğru dönüşümüne özellikle terörizmle mücadele çerçevesinde devam edeceği ileri sürülebilir.

Uluslararası güvenlik ortamının değişimine paralel olarak dönüşen NATO için 11 Eylül 2001 terör saldırıları bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Zira, üye devletlerden birine yapılacak saldırı diğer tüm üyelere yapılmış sayılır hükmünü içeren NATO'nun 5. Maddesi *ilk defa* işletilerek üye devletler, Afganistan'da ABD'ye tam destek sunmuşlardır. Afganistan'da Taliban terörüyle mücadele için ABD liderliğinde 2001 yılında Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (International Security Assistance-ISAF) oluşturulmuştur. 2003 yılında

---

46 Bu kavramla NATO, görev alanını genişleterek 5. madde dışı operasyonlarda bulunacağını kabul etmiştir. Uzgel, a.g.e.,2001, s. 307.

ise NATO'nun ISAF'ın komutasını devralarak bilfiil terörle mücadele rolünü üstlendiği ileri sürülebilir.⁴⁷ NATO'nun Afganistan'da *de facto* terörizmle mücadele operasyonları 2002 yılındaki Prag Zirvesi'nde kabul edilen Terörizme Karşı Savunma Konsepti⁴⁸ ile *de jure* haline gelmiştir. Böylece NATO'nun faaliyet alanı sadece üye ülkelerin topraklarıyla sınırlı kalmayıp, terörizmle mücadele çerçevesinde küresel hale getirilmiştir.⁴⁹ Zira Prag Zirvesi deklarasyonu ile NATO'nun her an küresel düzeyde operasyonlar yürütebilmesi için NATO Mukabele Gücü (Response Force) oluşturulması kararlaştırılmıştı.⁵⁰ Başka bir deyişle, NATO, küresel güvenlik örgütüne dönüştürülmüştür. Ayrıca NATO, Afganistan haricinde Akdeniz'de de terörizme karşı mücadele için Aktif Çaba Operasyonu (Aktif Endeavor) girişimini başlatmıştır.⁵¹ 2009 yılında ise NATO zaten Somalili korsanlara karşı Aden Körfezi ve Hint Okyanusu'nda deniz trafiğini korumak ve kontrol etmekle görevlendirilmiştir.⁵² Böylece NATO'nun rollerine korsanlıkla mücadele olarak bir yenisi daha eklenmiş bulunmaktadır.

NATO'nun terörizmle mücadele örgütüne dönüşmesini sağlayan üçüncü konsept ise 2010 yılındaki Lizbon Zirvesi'nde kararlaştırılan 'Stratejik Konsept: Aktif Angajman, Modern Savunma' (Active Engagement, Modern Defence) başlıklı yeni stratejik konsept olmuştur.⁵³ Bu konsept ile NATO'nun üye ülkelerinin sınırları dışında terörizm, aşırıcılık, uluslararası yasadışı faaliyetler (silah, uyuşturucu,

47 "ISAF's Mission in Afghanistan (2001-2014)", *NATO*, 1 Eylül 2015, http://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_69366.htm, (Erişim Tarihi: 12.10.2016).

48 "NATO's Military Concept for Defence against Terrorism", *NATO*, 19 August 2016, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm, (Erişim Tarihi: 05.01.2016).

49 "NATO and the Fight against Terrorism", *NATO Briefing*, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120116_response_to_terrorism2008-e.pdf, (Erişim Tarihi: 02.10.2016).

50 "Prague Summit Declaration", *NATO*, Press Release (2202) 127, Issued on 21 Nov. 2002, http://www.nato.int/cps/po/natohq/official_texts_19552.htm?, (Erişim Tarihi: 03.02.2016).

51 "Operation Active Endeavour", *NATO*, 27 October 2016, http://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_7932.htm, (Erişim Tarihi: 02.12.2016).

52 2000'lerde NATO, Afganistan'dan Akdeniz'e terörizmle mücadele, Afrika, Aden Körfezi ve Hint Okyanusunda korsanlıkla mücadele gibi yeni görevler üstlenmiştir. James M. Goldgeier, *The Future of NATO*, Council on Foreign Relations, Council Special Report No: 51, New York February 2010, p. 4; Bunun da ötesinde 2000'lerde NATO, İspanya'da kraliyet düğünü, Portekiz'de Avrupa Futbol Şampiyonası ve Yunanistan'da Olimpiyat Oyunlarının korunması rollerini dahi üstlenmiştir. Sten Rynning, *NATO Renewed: The Power and Purpose of Transatlantic Cooperation*, Palgrave Macmillan, New York 2005, p. 11.

53 "Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence", *NATO*, Lisbon 2010, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016).

insan ticareti vb.) nedeniyle oluşan istikrarsızlık ve çatışmanın İttifak'ın güvenliğine yönelik doğrudan tehdit oluşturacağı kabul edilmiştir. Böylece NATO'nun görev alanları olabildiğince genişletilmiştir. Öyle ki, 2011 yılındaki Libya müdahalesiyle NATO, bir nevi rejimi değiştirme operasyonu bile yürütmüştür.

Dördüncü aşama olarak NATO'nun terörizmle mücadele rolü, Mayıs 2012 yılında yayımlanan 'Terörizmle Mücadele Konsepti' ile bugünkü şeklini almıştır. Bu konsept ile NATO'nun terörist tehditlere yönelik istihbarat paylaşımı ve stratejik değerlendirmeyi amaçlayan farkındalık (awareness), terör tehditlerini bertaraf etmeyi sağlayacak imkân ve kabiliyetlerin (capabilities) geliştirilmesi, terörle mücadelede aktif rol üstlenilmesini izin veren angajman (Engagement) stratejileri belirlenmiştir.⁵⁴ Beşinci ve son aşama ise Mayıs 2017 yılındaki Brüksel Zirvesi olmuştur. Bu zirvede NATO'nun terörizmle mücadele rolü çok daha spesifik hale getirilmiş ve NATO'nun terörizmle mücadelesi IŞİD terörizmine indirgenmiştir. Zira Brüksel zirvesinde NATO'nun IŞİD'le mücadele koalisyonuna kurumsal düzeyde katılması kararı alınmıştır. Bu anlamda NATO'nun bu sefer yeni rolü, IŞİD terörüyle mücadele olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, ileriki süreçte NATO'nun IŞİD terörizmiyle mücadelesini eylem planına dönüştürmesi gelecektir.

Önümüzdeki süreçte NATO'nun, IŞİD ile mücadele çerçevesinde terörün Atlantik'e ulaşmadan yerinde kuvvetler (in-place forces) ile yerinde çözüm (in-place solution) ve yerinde müdahale (on-site intervention) yöntemlerini uygulayacağı söylenebilir. Bununla birlikte Obama yönetiminden itibaren ABD dış politikasının temel stratejisi olarak devam eden 'arkadan yönetme' (leading from behind)⁵⁵ çerçevesinde, ABD'nin DEAŞ'la mücadelede yerel güçleri bu sefer NATO üzerinden silahlandırmasının da gündeme gelmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu noktada, Türkiye-NATO ilişkilerinin krizden öte bir açmaza girme riski bulunmaktadır. Buna Türkiye'nin NATO üyeliğini sorgulaması ve güvenilirlik sorunlarının artacağı da eklenebilir. Dolayısıyla ABD'nin PYD/YPG politikasını NATO politikasına

54 "NATO's Policy Guidelines on Counter-Terrorism: Aware, Capable and Engaged for a Safer Future", *NATO*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87905.htm, (Erişim Tarihi: 14.03.2016).

55 Charles Krauthammer, "The Obama Doctrine: Leading from Behind", *The Washington Post*, 28 April 2011, <https://goo.gl/JVaiwf>, (Erişim Tarihi: 01.01.2016).

dönüştürmesi, Türkiye'nin NATO bağlantısını zayıflatacağı gibi aynı zamanda NATO'nun kendisini de zayıflatacağı söylenebilir. Zira Türkiye hala NATO'nun ABD'den sonra en büyük ordusuna sahip ülke olarak kilit önemini muhafaza etmektedir. Bununla birlikte bir yandan Türkiye'nin çıkarları ile başta ABD olmak üzere Avrupalı üyeler arasındaki çıkar çatışmasının artması öte yandan NATO'nun devam eden genişlemesi, Türkiye'nin ittifak içindeki ayrıcalığını zayıflatan ve üyeliğinin sorgulanmasına yol açan unsurların başında gelmektedir. Özellikle 15 Temmuz darbe sürecinden itibaren Türkiye ile NATO üyeleri arasında başlayan derin güvensizlik sorunu da NATO'yu ve Türkiye-NATO bağlantısını zayıflatan unsur olmaya devam etmektedir.

Diğer taraftan NATO'nun yeni roller yüklenmesi beraberinde savunma harcamalarının da artmasını gündeme getirmiştir. Çünkü NATO'nun yeni roller üstlenmesi, yeni teknoloji geliştirme, yeni birlikler, istihbarat, bilgi-haberleşme, sürekli devriye gezen donanma ve yeni askeri üsler gibi yeni işlevler NATO'nun harcamalarını artırmaktadır.⁵⁶ Aslında NATO'nun kuruluşundan itibaren devam eden savunma harcamalarının artırılması tartışması, İttifak üyeleri arasında maliyet paylaşımı (burden sharing) sorununu hep gündemde tutmuştu.⁵⁷ Ancak 2000'lerdeki tartışma çok daha farklı bir boyut içermektedir. Bu bağlamda Almanya başta olmak üzere AB'nin kendine özgü ve NATO'dan bağımsız bir güvenlik ve savunma örgütü kurma girişimi artık 2000'lerde savunma harcamaları sorunu olarak kendini göstermektedir. Özellikle Almanya'nın başını çektiği Avrupa ülkeleri bütçelerinden savunmaya NATO'nun istediği kadar pay ayırmamakta ısrar etmeye devam etmekte. Yeni ABD Başkanı Donald Trump'ın üyeleri ve müttefiklerini beşşçilikle (free rider) suçlaması ki, bir anlamda sopa göstermesi anlamına gelen yaklaşımı, NATO'nun yüklerini paylaşma tartışmasının özelde Almanya-NATO

56 NATO içinde savunma harcamalarının artırılmasına bağlı olarak bir tartışma konusu olan maliyet paylaşımı konusu aslında daha 1980'lerden itibaren özellikle NATO içinde ABD-Batı Avrupalı üyeler arasında başlamıştır. Savunma harcamaları tartışması aynı zamanda NATO'da ABD-AB ayrılığına temel teşkil eden ilişkilerde kopma (decoupling) sorununa da yol açmıştır. Bkz.: Uzgel, a.g.e., 2001, s. 71.

57 NATO'nun savunma harcamaları alanında ciddi bir akademik literatür dahi oluşmuştur. Keith Hartley et al., "NATO Burden-Sharing: Past and Future", *Journal of Peace Research*, Vol: 36, Issue: 6, 1 November 1999, s. 665-680; Alan Tonelson, "NATO Burden-Sharing: Promises, Promises", *Journal of Strategic Studies*, Vol: 23, Issue: 3, 2000, p. 29-58.

ve genelde AB-NATO kopması (decoupling) sorununa yol açtığı ileri sürülebilir.⁵⁸ Zira Başkan Trump'ın, Almanya Şansölyesi Merkel'in Washington ziyaretinde NATO faturasını gündeme getirmesi,⁵⁹ NATO-AB ve Almanya arasındaki bağlantının ne kadar zayıfladığına işaret etmektedir. Zira maliyet paylaşımı dışında esasen NATO-AB bağlantısını zayıflatan gelişmeler 2000'lerden itibaren mevcuttu. Özellikle AB'nin NATO'dan bağımsız 2003 yılında Belçika'da AB Operasyonel Karargâhı (EU Operational Headquarters)⁶⁰, 2004 yılında Avrupa Muharebe Grupları (European Combat Groups)⁶¹ ve 2010 yılında Avrupa Acil Mukabele Kuvveti (EU Rapid Reaction Force)⁶² oluşturma girişimleri, AB-NATO bağlantısını zayıflatan kopma (decoupling) süreci olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda, Almanya başta olmak üzere AB'nin kendine özgü ve NATO'dan bağımsız bir güvenlik ve savunma örgütü kurma girişimi artık 2000'lerde savunma harcamaları sorunu olarak kendini göstermektedir.

Sonuç

Soğuk Savaş döneminde üyelerini kapsayan ortak savunma örgütü olarak Sovyet tehdidine karşı kurulan NATO, Sovyetlerin dağılmasına rağmen dağılmanın ötesinde yeni roller üstlenmesiyle küresel güvenlik örgütüne dönüşerek varlığını sürdürmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde kendisini yeni tehditlere göre dönüştüren⁶³ NATO, bu

58 Carol Morello-Adam Taylor, "Trump Says U.S. Won't Rush to Defend NATO Countries If They Don't Spend More on Military", *The Washington Post*, July 21, 2016, <https://goo.gl/1VJ9mX>, (Erişim Tarihi: 04.09.2017).

59 "ABD'den Almanya'ya 375 Milyar Dolarlık NATO Savunması Faturası", *Sputnik*, 27 Mart 2017, <https://tr.sputniknews.com/savunma/201703261027809714-abdden-almanyaya-nato-savunmasi-faturasi/>, (Erişim Tarihi: 30.03.2017).

60 Brooks Tigner, "EU 28 Create Operational and Planning HQ for CSDP non-combat Missions", *IHS Jane's Defense Weekly*, 7 March 2017, <http://www.janes.com/article/68532/eu-28-create-operational-and-planning-hq-for-csdp-non-combat-missions>, (Erişim Tarihi: 12.03.2017).

61 "Common Security and Defence Policy: EU Battle Groups", *European Union External Action*, April 2013, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf, (Erişim Tarihi: 04.06.2016).

62 "European Union Military Rapid Response Concept", *The Council of the European Union*, 17 December 2014, <http://www.statewatch.org/news/2014/dec/eu-council-eeas-military-rapid-response-concept-17036-14.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.04.2016).

63 Mustafa Kibaroglu, NATO'nun değişen tehditlere göre dönüştüğünü ileri sürmüştür. Bkz.: Mustafa Kibaroglu, *Türkiye-NATO İlişkileri*, SETA, İstanbul 2017, s. 15; Diğer taraftan Thomas Risse ve Peter J. Katzenstein, NATO'nun dönüşümünü ve bu şekilde varlığının devam ettiren esas unsurun NATO'nun demokratik kimliği gibi norm ve değerler olduğunu iddia etmiştir. Bkz.: Thomas Risse-Kappen, *Cooperation Among Democracies: The European Influence on*

sayede 1990’larda etnik çatışmalara karşı kriz yönetimi çerçevesinde dönüşmüştür. 2000’lerde ise dönemin terörizm tehdidine karşı bu sefer terörle mücadele boyutunda dönüşmeye başlamıştır. Ancak NATO’nun 2000’lerdeki dönüşüm süreci üyeler arası çıkar çatışmaları ve farklı bakış açıları nedeniyle önceki döneme kıyasla çok daha karmaşık ve çelişkili geçmektedir. Bir yandan NATO-AB, NATO-Türkiye özelinde İttifak’ın dağılması tartışılırken, öte yandan yeni roller üstlenmesi ve askeri konuşlanmasını artırması bakımından NATO’nun en sancılı dönüşüm sürecini yaşadığı söylenebilir. Zira NATO-AB ilişkilerinde kopma (decoupling) tartışmalarının yeniden alevlendiği bir süreç yaşanırken, NATO üyeleri arasında da güvenilirlik sorunları artmaya başlamıştır. Nitekim fatura sorunu olarak gündeme gelen ve Başkan Trump’ın Almanya’ya beleşçiliği (free rider) bırakıp NATO’nun külfetini paylaşmayı içeren savunma harcamalarını artırması şeklinde yüklenmesine karşı Merkel’in kuvvetle muhtemel ABD’yi kastederek başka ülkelere güvenilebilecek zamanlar geride kalmış açıklaması, NATO içinde ABD-Almanya özelinde AB-NATO ayrışmasının gün yüzüne çıkması olarak değerlendirilebilir. Son tahlilde NATO’nun dağılmak yerine yeni işlevler üstlenerek varlığını sürdürme stratejisinin 2000’lerde çok daha çetin geçeceği anlaşılmaktadır.

U.S. Foreign Policy, Princeton University, 1995; Peter J. Katzenstein, “Collective Identity in a Democratic Community: The Case of NATO”, Peter J. Katzenstein, ed., *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press, New York 1996, p. 358.

KAYNAKÇA

“About EUFOR”, *European Union External Action*, <http://www.euforbih.org/eufor/index.php/about-eufor/background>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016).

“Allied Joint Doctrine for Non-Article 5 Crisis Response Operation-Ratification Draft 1”, (AJP-3,4 (A)), 2010, [kam.lt/download/14142/ajp-3.4\(a\)%20rd1.pdf](http://download/14142/ajp-3.4(a)%20rd1.pdf), (Erişim Tarihi: 02.02.2017).

“Common Security and Defence Policy: EU Battle Groups”, *European Union External Action*, April 2013, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf, (Erişim Tarihi: 04.06.2016).

“European Union Military Rapid Response Concept”, *The Council of the European Union*, 17 December 2014, <http://www.statewatch.org/news/2014/dec/eu-council-eas-military-rapid-response-concept-17036-14.pdf>, (Erişim tarihi 14.04.2016).

“History”, *Ministry of Defense of BiH*, 5/1372008, http://mod.gov.ba/OS_BIH/struktura/Komanda_za_podrsku/KOid/PSOTC/about_us/history/?id=26697, (Erişim Tarihi: 03.04.2016).

“History of the NATO-led Stabilisation Force (SFOR) in Bosnia and Herzegovina”, *NATO*, <http://www.nato.int/sfor/docu/d981116a.htm>, (Erişim Tarihi: 10.02. 2016).

“ISAF’s Mission in Afghanistan (2001-2014)”, *NATO*, 1 Eylül 2015, http://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_69366.htm, (Erişim Tarihi: 22.07.2016).

“Istanbul Cooperation Initiative (ICI)”, *NATO*, 18 Kasım 2011, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_58787.htm?, (Erişim Tarihi: 05.09.2016).

“İstanbul NATO Zirvesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 59, Sayı: 3, 2004, s. 255-260.

“NATO and the Fight against Terrorism”, *NATO Briefing*,

http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120116_response_to_terrorism2008-e.pdf, (Erişim Tarihi: 02.10.2016).

“NATO Mediterranean Dialogue”, *NATO*, 13 February 2015, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_60021.htm?, (Erişim Tarihi: 14.06.2016).

“NATO’s Role in Kosovo”, *NATO*, 9 March 2017, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm, (Erişim Tarihi: 12.04.2017).

“NATO’s Military Concept for Defence against Terrorism”, *NATO*, 19 August 2016, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm, (Erişim Tarihi: 05.01.2016).

“NATO’s policy guidelines on counter-terrorism: Aware, Capable and Engaged for a Safer Future”, *NATO*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87905.htm, (Erişim Tarihi: 14.03.2016).

“North Atlantic Treaty”, *NATO*, 4 April 1949, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/stock_publications/20120822_nato_treaty_en_light_2009.pdf, (Erişim Tarihi: 02.01.2016).

“Operation Active Endeavour”, *NATO*, 27 October 2016, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_7932.htm, (Erişim Tarihi: 02.12.2016).

“Partnership for Peace Programme”, *NATO*, 7 June 2017, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm#, (Erişim Tarihi: 22.04.2016).

“Partnership for Peace Programme”, *STO NATO*, <https://www.sto.nato.int/Pages/partnership-for-peace.aspx>, (Erişim Tarihi: 22.04.2016).

“Prague Summit Declaration”, *NATO*, Issued on 21 Nov. 2002, Press Release (2202) 127, 21 November 2002, <http://www.nato>.

int/cps/po/natohq/official_texts_19552.htm?, (Erişim Tarihi: 03.02.2016).

“Press Conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg Following the Meeting of NATO Heads of State and/or Government in Brussels on 25 May”, *NATO*, 25 May 2017, http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_144098.htm?selectedLocale=en, (Erişim tarihi 25. 05.2017).

“The Alliance’s Strategic Concept”, *NATO*, 24 April 1999, http://www.nato.int/cps/on/natohq/official_texts_27433.htm, (Erişim Tarihi: 22.03.2017).

“The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina”, *Peacemaker*, 14 December 1995, http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf, (Erişim Tarihi: 10.02.2016).

“The Istanbul Cooperation Initiative (ICI)”, *NATO Fact Sheet*, April 2014, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_04/20140331_140401-factsheet-ICI_en.pdf, (Erişim Tarihi: 05.09.2016).

“The National Security Strategy of the United States of America”, *The White House*, 17 September 2002, <https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016), p. 1-32.

“The Prague Summit and NATO’s Transformation”, *NATO*, Haziran 2002, <http://www.nato.int/docu/rdr-gde-prg/rdr-gde-prg-eng.pdf>, (Erişim Tarihi: 04.12.2016).

“Truman Doctrine (1947)”, *Liberal Arts*, https://liberalarts.utexas.edu/coretexts/_files/resources/texts/1947%20Truman%20Doctrine.pdf, (Erişim Tarihi: 12.04.2016).

Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, NATO Summit in Lisbon, 19-20 November

2010, http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf, (Erişim Tarihi: 12.01.2017).

COTTEY, Andrew, “Beyond Humanitarian Intervention: The New Politics of Peacekeeping and Intervention”, *Contemporary Politics*, Vol: 14, Issue: 4, p. 429-446.

ERHAN, Çağrı, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, Baskın Oran, der., *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, (1919-1980), İstanbul 2001.

EROL, Mehmet S.-Oktay Bingöl, “Afganistan’da Geçiş Safhası ve 2014 Sonrası Öngörüler”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 5, Sayı: 10, s. 173-187.

EROL, Mehmet S.-Şafak Oğuz, “Hybrid Warfare Studies and Russia’s Example in Crimea”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 9, Sayı: 17, s. 261-278.

ETGES, Andreas, “Western Europe”, Richard H. Immerman-Petra Goedde, eds., *The Oxford Handbook of The Cold War*, Oxford University Press, Oxford 2013.

FOWKES, Ben, *Eastern Europe 1945-1969: From Stalinism to Stagnation*, Routledge, London-New York 2000.

GOLDGEIER, James M., *The Future of NATO*, Council on Foreign Relations, Council Special Report No: 51, New York 2010.

GREENWOOD, Christopher, “Humanitarian Intervention: The Case of Kosovo”, *Finnish Yearbook of International Law*, Vol: 10, 1999, p. 141-175.

HARTLEY, Keith et al., “NATO Burden-Sharing: Past and Future”, *Journal of Peace Research*, Vol: 36, Issue: 6, 1 November 1999, p. 665-680.

HARDING, Luke, “NATO and Russia Playing Dangerous Game with Military Build-up”, *The Guardian*, 27 October 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/27/military-build-up-along-russias-border-no-cause-for-alarm>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016).

HENDRICKSON, Ryan C., “Dönüşü Olmayan Karar”, *NATO Dergisi*, Issue: 3, Fall 2005, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/history.html>, (Erişim Tarihi: 11.02.2016).

HOUDAIGUI, Rachid El, “NATO’s Mediterranean Dialogue: What are new possible approaches?”, *OCP Policy Center*, Policy Brief, June 2016, <http://www.ocppc.ma/sites/default/files/OCPPC-PB1616v2.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.08.2016).

IKENBERRY, John G., “American Grand Strategy in the Age of Terror”, *Survival*, Vol: 43, Issue: 4, Winter 2001, p. 19-34.

JAYNE, Discenza, “The Development of a New Paradigm of Humanitarian Intervention: Assessing the Responsibility to Protect”, *Political Science Honors Projects*, Paper 41, 2013, http://digitalcommons.macalester.edu/poli_honors/41, (Erişim Tarihi: 02.01.2017).

KAPLAN, Lawrence A., “The United States and the Origins of NATO 1946–1949”, *The Review of Politics*, Vol: 31, Issue: 2, April 1969, p. 210-222.

KAPLAN, Lawrence S., *The United States and NATO: The Formative Years*, The University Press of Kentucky, Lexington, Kentucky 1984.

KARAOSMANOĞLU, Ali L., “NATO’nun Dönüşümü”, Mustafa Aydın, der., *Güvenlik Çalışmaları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 403, İstanbul 2012.

KATZENSTEIN, Peter J., “Collective Identity in a Democratic Community: The Case of NATO”, Peter J. Katzenstein, ed.,

The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics, Columbia University Press, New York 1996.

KİBAROĞLU, Mustafa, *Türkiye-NATO İlişkileri*, SETA, İstanbul 2017.

KRAUTHAMMER, Charles, “The Obama Doctrine: Leading from Behind”, *The Washington Post*, 28 April 2011, <https://goo.gl/JVaiwf>, (Erişim Tarihi: 01.01. 2016).

MASTANDUNO, Michael, “US Foreign Policy and the Pragmatic Use of International Institutions”, *Australian Journal of International Affairs*, Vol: 59, Issue: 3, 2005, p. 317-333.

MASTERS, James, “NATO Bolsters Presence in Eastern Europe as Russia Tension Rises”, *CNN*, 27 October 2016, <http://edition.cnn.com/2016/10/27/europe/nato-russia-troops/index.html>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016).

MATEI, Sorin, *Nato as an Instrument of American Foreign Policy*, The Fletcher School of Law and Diplomacy, 1994, (Unpublished Master’s Thesis), <http://www.visiblepast.net/matei/research/nato.html>, (Erişim Tarihi: 05.11.2016).

MORELLO, Carol-Adam Taylor, “Trump Says U.S. Won’t Rush to Defend NATO Countries If They Don’t Spend More on Military”, *The Washington Post*, 21 July 2016, <https://goo.gl/KHNbwq>, (Erişim Tarihi: 04.09.2016).

OĞUZLU, Tarık, “NATO ve Türkiye: Dönüşen İttifakın Sorgulayan Üyesi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 9, Sayı: 34, Yaz 2012, s. 99-124.

RISSE-KAPPEN, Thomas, *Cooperation Among Democracies: The European Influence on U.S. Foreign Policy*, Princeton University, 1995.

ROBERTS, Adam, “Humanitarian Intervention: The Case of Kosovo”, *Survival*, Vol: 41, No: 3, Autumn 1999, p.102-23.

RYNNING, Sten, *NATO Renewed: The Power and Purpose of Transatlantic Cooperation*, Palgrave Macmillan, New York 2005.

STIVACHTIS, Yannis A.-Benjamin Jones, “NATO’s Mediterranean Dialogue: An Assessment”, *Research Institute for European and American Studies*, RIEAS Research Paper, No: 137, November 2009, <http://www.rieas.gr/images/rieas137.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.07.2016), pp. 1-21.

Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence, in Lisbon 2010, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016).

SOKOLSKY, Richard, “The New NATO-Russia Military Balance: Implications for European Security”, *Carnegie Endowment for International Peace*, Task Force White Paper, 13 March 2017, <http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016).

TIGNER, Brooks, “EU 28 Create Operational and Planning HQ for CSDP Non-combat Missions”, *IHS Jane’s Defense Weekly*, 7 March 2017, <http://www.janes.com/article/68532/eu-28-create-operational-and-planning-hq-for-csdp-non-combat-missions>, (Erişim Tarihi: 12.03.2017).

TONELSON, Alan, “NATO Burden-Sharing: Promises, promises”, *Journal of Strategic Studies*, Vol: 23, Issue: 3, 2000.

UZGEL, İlhan, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, Baskın Oran, der., *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt II, (1980-2001), İstanbul 2001.

UZGEL, İlhan, “İstanbul NATO Zirvesi”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 59, Sayı: 3, 2004, s. 255.

UZGEL, İlhan, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, Baskın Oran, der., *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular*,

Belgeler, Yorumlar, Cilt: III, (2001-2012), İstanbul 2013, s. 307.

WEBB, Whitney, “U.S. to Deploy 4,000 Troops to Russian Border Next Month”, *MintPress News*, 23 December 2016, <http://www.mintpressnews.com/u-s-to-deploy-4000-troops-to-russian-border-next-month/223435/>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016).

ZEVELEV, Igor, “NATO’s Enlargement and Russian Perceptions of Eurasian Political Frontiers”, *NATO*, 1998, <http://www.nato.int/acad/fellow/98-00/zevelev.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.02.2016).

Structured Abstract

The fundamental objective of this study is to determine how NATO assumed new roles to convert a disintegration process into a transformation process. Within this framework, this study examines how NATO, a joint defence organization established during the Cold War period, underwent a transformation through new roles in the post-Cold War period. It is argued that NATO had its first transformation process by its crisis management role in 1990s. After that, we mount the argument that NATO transformed to an anti-terror organization in parallel to the changing security environment in the international system during 2000s. Thus, it is determined that NATO transformed from a joint defence organization during the Cold War Period to a global security organization in the post-Cold War period. This transformation of NATO was disputable to be out of area and it is determined in this study that NATO solved this issue by adding the crisis management operations concept to its 5th article as well as adding the approach to fight against terrorist threats to its strategic concepts.

The disintegration of NATO that has been a debate since 1990s is again a popular point of discussion. In fact, these discussions are the product of a new shell change of NATO. In this framework, the problems within NATO (identity question), namely the Turkey-NATO problem (questioning of membership, reliability issue), Germany-NATO problem (defence expenditure bill issue) and Europe/EU-NATO problem (decoupling), are the pains of the new transformation process. The alliance, a product of Cold War founded as a collective defence organization against the Soviet threat, managed to survive by a penetrating transformation of its presence let alone disintegration despite the collapse of the Soviets and the Warsaw pact, its equivalent. Likewise NATO was able to continue its presence by its peace-keeping and peace enforcement missions in the Bosnia and Kosovo wars in 1990s. In this period, NATO changed shell with its crisis management role in the Balkans and started to transform to a global security organizations from a common defence organization during the Cold War period. In 2000s, NATO underwent a new transformation process with its anti-terrorism role in the framework of responsibility to protect-R2P.

In other respects, NATO found its new role in accordance with the changing security and strategic environment within the international system due to terrorism. In this context, it can be argued that NATO will continue its existence by assuming new roles despite the discussion of disintegration. If new roles are not assumed, NATO will be idle and subject to dissolution. However, NATO has been able to solve the out of area issue by assuming new roles since 1990s. The alliance solved out of area issue by assuming new roles so that it can prevent from being out of service. The out of area issue in the alliance terminology which includes the geography, objective and principles which are out of the business description of the alliance continue since the Cold War period. Likewise, the out-of-area issue, which first emerged in 1958 by the request of the US to use the İncirlik base in its intervention to Lebanon, has always been in the agenda with the new mission areas quest of NATO after the Cold War. In 1990s, the alliance stirred the controversy of the out of area issue by intervening in Bosnia and Kosovo on the grounds of human rights violations within the framework of humanitarian intervention. This out of area issue was solved by the addition of the crisis intervention operations concept to the Article 5 of NATO following the Strategic Concept in 1999. Therefore, the structural and legal obstacle before the transformation of NATO to an anti-terrorism organization was removed in 2000s.

The transformation of NATO to an anti-terrorism organization in 2000s was in parallel to the transformation in the international system. Following the attack of the Al-Qaida terrorist organization to the US in September 11, 2001, the fundamental dynamics of the conflict in the international system started to turn into terror and anti-terrorism thus starting a kind of terror age. In this framework, the Bush administration determined the main axis of the American foreign policy to be “war on terror” strategy. Now, it is understood that the US turned this strategy to a NATO policy. The decision of the alliance at the Brussels summit to join in the fight against ISIS/DEASH can be interpreted such that NATO prepares itself to a new conflict environment on one hand and initiates a military deployment in the Middle East after Afghanistan. This means that the alliance expands its defence area by assuming new functions let alone disintegration. The increase of military deployment in the Europe-Russia border already shows that NATO gets stronger than it was during the Cold War period, let alone being disintegrated.

In conclusion, the alliance underwent a disputable transformation process in 2000s. It can be stated that NATO is experiencing a painful transformation process while its disintegration with regard to EU and Turkey is discussed on one hand and it assumed new roles and it increased military deployment on the other.